

EXERCIȚIUL FACULTATIV AL DREPTURILOR
SUBIECTIVE

DOI: 10.24193/SUBBIur.68(2023).2.5
Data publicării online: 23.12.2023

Dumitru BALEA*

Rezumat. Exercițiul drepturilor subiective este, cel mai adesea, abordat teoretic din perspectiva altuia: prerogativa titularului poate fi valorificată doar prin limitarea libertății altuia. De unde, necesitatea controlului prin instrumentul teoriei abuzului de drept. Practic, exercițiul dreptului este abordat preponderent din perspectiva sancțiunii judiciare a nesocotirii sale: acțiunea. Studiul de față schimbă perspectiva. În prim plan este situat titularul dreptului subiectiv, pentru a observa dacă exercițiul este facultativ sau i se impune ca obligatoriu. Deși răspunsul pare a înclina evident spre caracterul benevol al exercițiului, opțiuni legislative precum punerea în întârziere a creditorului estompează delimitarea dintre drept și obligație și dintre creditor și debitor. Vom verifica exercițiul principalelor categorii de drepturi subiective (reale, creanțe) pentru a concluziona asupra caracterului (facultativ sau obligatoriu) al exercițiului drepturilor subiective.

Cuvinte cheie: drept subiectiv, exercițiul dreptului subiectiv, creditor, debitor, punerea în întârziere a creditorului, libertate, acțiune oblică, acțiune pauliană.

* Cadru didactic asociat, Facultatea de Drept a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, e-mail: dumitru.balea@law.ubbcluj.ro; <https://orcid.org/0009-0001-7394-1800>.

ON THE OPTIONAL EXERCISE OF RIGHTS

Abstract. The exercise of rights is, most often, approached theoretically from the point of view of others: the prerogative of its holder can only be enhanced by limiting the freedom of others. Hence, the need for control through the instrument of the theory of abuse of rights. Practically, the exercise of rights is approached mainly from the angle of the sanction for its violation: the legal action. This article changes the perspective. In the foreground is now the holder of the right. This perspective helps us observe whether the exercise of rights is optional or mandatory. Even if the answer obviously seems to lean towards the optional nature of the exercise, some legislative options, such as formal notice to creditor, blur the boundary between right and obligation and between creditor and debtor. We will verify the exercise of the main categories of rights in order to conclude on the nature (optional or mandatory) of the exercise of rights.

Key words: rights, exercise of rights, creditor, debtor, formal notice to creditor, freedom, derivative action, paulienne action.

L'EXERCICE FACULTATIF DES DROITS

SUBJECTIFS

Résumé. L'exercice des droits subjectifs est, le plus souvent, abordé théoriquement du point de vue d'autrui : la prérogative de son titulaire ne peut être valorisée qu'en limitant la liberté d'autrui. D'où, la nécessité d'un contrôle à travers l'instrument de la théorie de l'abus de droit. Pratiquement, l'exercice du droit est abordé principalement sous l'angle de la sanction judiciaire de sa violation : l'action. Cet article change la perspective. Au premier plan se trouve le titulaire du droit subjectif. Cette perspective nous aide observer si l'exercice du droit subjectif est facultatif ou obligatoire. Même si la réponse semble évidemment incliner vers le caractère optionnel de l'exercice, des options législatives telles que la mise en demeure du créancier brouillent la frontière entre droit et obligation et entre créancier et débiteur. Nous vérifierons l'exercice des principales catégories de droits subjectifs (réels, créances) afin de conclure sur le caractère (facultatif ou obligatoire) de l'exercice des droits subjectifs.

Mots clés : le droit subjectif, l'exercice du droit subjectif, le créancier, le débiteur, la mise en demeure du créancier, la liberté, l'action oblique, l'action paulienne.

Cuprins

Introducere	122
I. Ce presupune exercițiul drepturilor subiective?	124
II. Caracterul exercițiului drepturilor reale.....	129
III. Caracterul exercițiului creanțelor	134
A. Punerea în întârziere a creditorului și oferta reală de plată	135
B. Acțiunea oblică	140
Concluzii	143
Bibliografie.....	145

Introducere

Dreptul subiectiv este o „facultate recunoscută, garantată și ocrotită de dreptul obiectiv, care îndreptățește titularul să aibă ori să pretindă altuia să aibă un anumit comportament”¹. Conținutul dreptului subiectiv este compus din prerogativele sau atributele juridice pe care titularul are aptitudinea de a le exercita. O virtualitate care stă la dispoziția subiectului activ, de a alege în mod discreționar dacă exercită ori nu prerogativele dreptului său subiectiv. Așadar, din perspectiva titularului, dreptul subiectiv apare ca o potențialitate juridică proprie, ce îngăduie titularului să aibă o anumită conduită socială, recunoscută și garantată de lege. Din perspectivă dinamică și relațională, dreptul subiectiv apare ca un raport juridic, o interacțiune interumană în

¹ Dumitru BALEA, *Entități juridice neconvenționale*, teză de doctorat dactilo, UBB, Cluj, 2022, p. 231.

urma căreia titularul își materializează potențialitatea juridică². Subiectul pasiv, general sau particular determinat, va fi ținut de corelativul dreptului – îndatorirea, respectiv obligația sa. Alteritatea care caracterizează orice drept subiectiv este expresia unei relații dintre titularul său, subiectul activ, și o altă persoană, subiectul pasiv, căreia îi revine obligația (*lato sensu*) corelativă dreptului titularului³. „Orice drept subiectiv civil are o natură relațională mai mult sau mai puțin evidentă, care se concretizează într-un raport interuman special, deosebit de relațiile non-juridice”. Deci „orice drept subiectiv este un raport, o relație socială”⁴.

Dintre cele trei unghiuri de vizualizare a dreptului subiectiv, analiza va fi centrată în prezentul articol pe perspectiva titularului dreptului. Nu vom avea, așadar, în vedere exercițiul abuziv al dreptului, nici îndatorirea sau obligația subiectului pasiv, precum nici acțiunea, ca modalitate de rezolvare a problemelor de aplicare a dreptului subiectiv. Scopul principal al articolului este de a răspunde la întrebarea: permite facultatea conținută în dreptul subiectiv un exercițiu opțional al acestuia? Cu alte cuvinte, poate titularul dreptului și să refuze realizarea prerogativelor la care dreptul îl îndreptățește? Sau, dimpotrivă, dreptul prezintă pentru titular un exercițiu obligatoriu al prerogativelor?

În scopul atingerii obiectivului stabilit, vom analiza: ce este exercițiul drepturilor subiective (I); caracterul exercițiului drepturilor reale (II) și de creanță (III). Concluziile desprinse în urma analizei vor permite să determinăm caracterului exercițiului drepturilor subiective. Exercițiul

² Paul VASILESCU, *Raportul de drept civil – mostră de nostalgie ideologică analitică*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, nr. 1/2020, p. 20, online: [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.65\(2020\).1.1](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.65(2020).1.1).

³ Ionel REGHINI, Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 344.

⁴ Paul VASILESCU, op.cit., p. 18-19.

drepturilor extrapatrimoniale și al așa-numitelor drepturi de opțiune urmează să fie analizate cu ocazia unor studii viitoare.

I. Ce presupune exercițiul drepturilor subiective?

Dreptul subiectiv este un instrument al Dreptului prin care libertatea, ca principiu supra-juridic, se transpune în dreptul obiectiv. Libertate nu trebuie confundată cu drepturile subiective, căci „libertatea este un principiu supra-juridic, care se transpune în domeniul dreptului (obiectiv) prin intermediul drepturilor (subiective)”⁵. Jean Dabin susținea că libertatea este inerentă oricărui drept subiectiv, ca o consecință a proprietății și stăpânirii asupra obiectului dreptului⁶. Libertatea, transfigurată juridic în drepturile subiective, împrumută acestora din urmă caracterul său autonom. Considerăm că exercițiul drepturilor subiective este, la rândul său, contaminat de voluntarismul dreptului subiectiv. Pentru a verifica această premisă, vom cerceta dacă prerogativele drepturilor subiective permit exercițiul în forma sa pasivă. Altfel spus, dacă titularul dreptului poate refuza obținerea avantajelor la care este îndreptățit.

Conținutul drepturilor subiective sunt prerogativele, atributele juridice pe care titularul are facultatea de a le exercita sau, cu alte cuvinte, comportamentul la care este îndreptățit subiectul activ. Exercițiul dreptului subiectiv reprezintă realizarea prerogativelor sale. El poate consta în fapte materiale sau în acte juridice. Spre exemplu, titularul unui drept de proprietate și-l poate exercita folosind bunul, producând fructe industriale,

⁵ Pentru o exprimare mai clară a acestei idei, a se vedea Dumitru BALEA, op.cit., p. 74-77.

⁶ „La liberté est inhérente à toute espèce de droit subjectif, comme conséquence de la propriété et de la maîtrise sur l'objet du droit.” Jean DABIN, *Le droit subjectif*, Ed. Dalloz, Paris, 1952, p. 27, nota de subsol 4.

încheind acte juridice care să determine fructe civile, dispunând material sau juridic de bun etc. La fel, creditorul primește plata sau acceptă o dare în plată. Din această perspectivă, exercițiul dreptului este, de principiu, facultativ. Dar modul de realizare a exercițiului este unul activ, în sensul îndeplinirii prerogativelor conținute în dreptul subiectiv. Abținerea de la realizarea atributelor dreptului⁷, ceea ce vom numi exercițiu pasiv, trebuie văzută în relație cu facultatea pe care orice drept subiectiv o presupune.

Dreptul subiectiv⁸ a fost definit de Grotius ca o „calitatea morală ce aparține unei persoane și care o îndreptățește în mod just a avea sau a face ceva”⁹. „Calitatea morală perfectă, continua autorul, se numește *facultate*, iar cea mai puțin perfectă, *aptitudine*: când vorbim despre lucrurile naturale, primul sens corespunde *actului*, iar cel de-al doilea *posibilității*¹⁰.” Ce trebuie reținut de aici este că dreptul subiectiv a fost definit încă de la origine ca o *facultate*. Dacă dreptul subiectiv este o facultate, atunci opționalitatea exercițiului pare a fi explicată tehnic prin facultatea juridică cu care dreptul subiectiv echivalează.

⁷ Proprietarul care lasă necultivat terenul său, nînchiriat un apartament nelocuit, nevândut un bun nefolositor. Creditorul care refuză justificat o plată neconformă (*per a contrario* din art. 1510 C.civ.) ori o dare în plată propusă de debitor.

⁸ Pentru istoricul apariției categoriei juridice de drept subiectiv, a se vedea Dumitru BALEA, op.cit., p. 79-116.

⁹ „*Ius est qualitas moralis personae competens ad aliquid iuste habendum vel agendum...*”, Hugonis GROTII, *De iure belli ac pacis libri tres*, Amsterdam, 1735, I.IV., p. 4-5. Pentru traducerea în limba română, Hugo GROTIUS, *Despre dreptul războiului și al păcii*, Ed. Științifică, București, 1968, I.IV., p. 105.

¹⁰ „*Qualitas autem moralis perfecta, facultas nobis dicitur, minus perfecta, aptitudo: quibus respondent in naturalibus, illis quidem actus, huic autem potentia.*” Hugonis GROTII, op.cit., I.IV., p. 4-5.

În limba latină, „*facultas*” înseamnă abilitate, îndemânare, oportunitate, capacitate¹¹. Dacă dreptul subiectiv este o facultate, atunci trebuie determinat în ce constă facultatea conținută în structura acestuia. Pentru a răspunde, ar trebui să verificăm și alte facultăți prezente în Codul civil, care nu au neapărat legătură cu exercițiul unui drept. Astfel, din interpretarea art. 1311 C.civ. reiese că ratificarea contractului încheiat de reprezentant fără împuternicire sau cu depășirea puterilor conferite este o *facultate* a celui în numele căruia s-a încheiat contractul. Apoi, art. 1098 C.civ. oferă rezervatarilor *facultatea* de a executa liberalitatea cum a fost stipulată, de a abandona proprietatea cotității disponibile în favoarea gratificatului ori de solicita reducțiunea conform dreptului comun. Articolul 1468 C.civ. prevede că, în cazul obligațiilor facultative, debitorul se poate libera de obligația principală executând o altă prestație determinată. În acest caz, *facultatea* de alegere dă posibilitatea titularului său să decidă discreționar care va fi prestația executată. Articolul 1726 C.civ. acordă vânzătorului *facultatea* de a depune bunul vândut (și nepreluat de cumpărător) într-un depozit, la dispoziția cumpărătorului, sau de a-l vinde. Articolul 1805 C.civ. numește *facultate* libertatea contractuală a locatarului de a subcontracta ori cesiona contractul de locațiune principal. În aceste situații, se observă că facultatea determină posibilitatea discreționară a unei alegeri lăsate la îndemâna titularului său. Dar facultatea în sine se consumă prin această alegere care, odată făcută, produce efecte obligatorii inclusiv pentru titularul facultății.

Facultățile conținute în dreptul subiectiv reprezintă opțiunea titularului de a-și exercita dreptul, indiferent de tipul său. O diferență dintre facultăți și drepturile subiective este că facultățile pot fi exercitate, în principiu, discreționar, spre deosebire de drepturi, al căror exercițiu poate fi

¹¹ *WordSens Dictionary*, online: <https://www.wordsense.eu/facultas/#Latin>.

abuziv dacă depășește limitele interne. Însă facultatea nu este totuna cu exercițiul dreptului. De fapt, discreționară este aici chiar prerogativa facultății, adică alegerea. De aceea, facultatea este întotdeauna juridică. Exercițiu dreptului este comportamentul ce urmează realizării facultății, adică după alegerea unei căi. *Post factum*, acest comportament poate fi clasificat ca juridic (încheierea unui act juridic) ori material (distrugerea unui bun). Prin raportare la modurile de efectuare a exercițiului, putem spune că facultatea din conținutul dreptului subiectiv înglobează oportunitatea titularului de a se comporta potrivit atributelor conținute. Precum și potențialitatea subiectului activ de a delăsa dreptul, adică de a nu realiza prerogativele la care este îndreptățit. „Renunțarea la un drept nu se prezumă”, avertizează art. 13 C.civ. Dar poate fi dovedită, ar fi urmarea firească.

Libertatea opțiunii asigurată de facultatea din dreptul obiectiv nu transferă arbitraritatea caracteristică facultății exercițiului care o urmează. Teoria abuzului de drept reprezintă un hotar pus libertății exercițiului dreptului subiectiv. Limitele interne ale dreptului¹² sunt cele care mărginesc exercițiul. Însă îngrădirea unei libertăți nu este totuna cu suprimarea acesteia. Reluăm ideea exprimată cu altă ocazie că „premise firească avută în legătură cu orice varietate a libertății (inclusiv juridică) este aceea că în cvasitotalitatea cazurilor exercițiul libertății implică o serie de restrângeri¹³.” Aceeași concluzie este valabilă și cu privire la exercițiul dreptului – limitele impuse nu-l dizolvă. Prima limită este libertatea și drepturile celorlalți. De aceea, teoria abuzului de drept, deși restricționează exercițiul dreptului subiectiv, nu

¹² Dedus din art. 15 C.civ.: „Niciun drept nu poate fi exercitat în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori în mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe.”

¹³ Dumitru BALEA, *Ipostaze ale libertății cu efecte extrapatrimoniale în Codul civil român*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*, nr. 1/2018, online: [https://doi.org/10.24193/SUBBiur.63\(2018\).1.2](https://doi.org/10.24193/SUBBiur.63(2018).1.2), p. 31.

îi înlătură potențialitatea. Exercițiul va continua să fie facultativ, dar înăuntrul limitelor trasate de teoria abuzului de drept. Acesta este motivul pentru care abuzul de drept nu prezintă decât o relevanță secundară și incidentală pentru studiul de față. Abuzul de drept este o limită a exercițiului dreptului subiectiv, care dovedește indirect caracterul facultativ al exercițiului. Așa fiind, nu ne vom centra analiza pe abuzul de drept, ci vom face anumite referiri punctuale la acesta, acolo unde va fi necesar.

Concluzia preliminară ce se desprinde este că facultatea ce reprezintă dreptul subiectiv justifică un exercițiu benevol al prerogativelor conținute în respectivul drept. Exercițiul nu este totuna cu dreptul subiectiv. Natura sa juridică este împrumutată de la facultatea cuprinsă în dreptul subiectiv și constă în potențialitatea juridică a unei persoane de a alege discreționar să valorifice sau nu prerogativele conținute în dreptul subiectiv. Exercițiul dreptului subiectiv poate fi definit ca îndeplinirea voluntară a prerogativelor sale de către titular, prin acte juridice și/sau fapte materiale, ori delăsarea atributelor acestuia. Dacă, în analiza ce urmează, vom identifica interdicții ce vizează cel puțin una dintre formele exercițiului unui drept, vom califica acel exercițiu ca obligatoriu. Doar drepturile subiective care pot fi realizate și delăsate liber (chiar dacă în anumite limite) pot avea un exercițiu facultativ.

Înainte de a merge mai departe, o precizare terminologică se impune. Realizarea prerogativelor unui drept subiectiv printr-un comportament juridic va fi numit *exercițiu juridic*. Comportamentul material al titularului dreptului potrivit atributelor sale va fi numit *exercițiu material*. Apoi, dacă subiectul activ realizează prerogativele dreptului printr-un comportament care implică o activitate a sa, exercițiul va fi numit *activ*. Iar dacă se abține de la punerea în operă a atributelor dreptului, exercițiul va fi numit *pasiv*.

II. Caracterul exercițiului drepturilor reale

Drepturile reale permit titularului să exercite în mod direct asupra unui bun componentele proprietății, adică *usus*, *fructus* și *abusus*, toate deodată sau dezmembrate. Drepturile reale presupun și ele un raport juridic interuman, cu toate că atributele lor par a crea o legătură între subiectul activ și un bun. Relațional, posibilitatea subiectului activ de a realiza prerogativele dreptului real impune respect tuturor ceilalți subiecți pasivi general determinați. Celebra obligație pasivă universală, greșit prezentată până la începutul secolului al XX-lea ca obligație propriu-zisă generată de drepturile reale, a fost explicată ca o veritabilă îndatorire¹⁴. „La drepturile reale, bunurile se interpun între oameni”¹⁵, căci specificul lor dictează existența unor bunuri. Static, din perspectiva subiectului activ, titularul dreptului este liber să își exercite prerogativele folosinței, culegerii fructelor și dispoziției conform bunului plac. Exercițiul activ este, deci, facultativ, deși nu discreționar. Limita impusă de teoria abuzului de drept împiedică proprietarul să-și exercite atributele în scopul vătămării altuia, cu intenție sau din neglijență.

Proprietarul poate să se și dezică de bunurile sale, abandonându-le pe cele mobile sau renunțând, prin declarație autentică, la cele imobile înscrise în cartea funciară¹⁶. Dreptul de proprietate se va stinge fie la momentul abandonării, fie prin înscrierea în cartea funciară a declarației de renunțare. Urmează, apoi, exemplificări a acestor moduri de decizie de proprietate. Animalele domestice rătăcite pe terenul altuia pot fi nerevendicate timp de 30

¹⁴ Louis RIGAUD, *Le droit réel, histoire et théorie*, teză de doctorat, Toulouse, 1912, *apud* Louis RIGAUD, *A propos d'une renaissance du jus ad rem et d'un essai de classification nouvelles des droits patrimoniaux*, în *Revue International de Droit Privé*, nr. 3/1963, p. 557, online: <https://doi.org/10.3406/ridc.1963.13719>.

¹⁵ Paul VASILESCU, *op.cit.*, p. 19.

¹⁶ Art. 562 și art. 889 C.civ.

de zile de la declarația făcută la primărie de proprietarul terenului¹⁷. Roiul de albine poate să nu mai fie urmărit timp de două zile, apropiindu-se de proprietarul terenului pe care se află¹⁸. Renunțarea la proprietatea asupra despărțiturii comune dintre două fonduri este de asemenea posibilă¹⁹. Se poate renunța la proprietatea asupra fondului aservit sau asupra părții necesare pentru exercitarea servituții, în favoarea proprietarului fondului dominant²⁰. Bunurile mobile pot fi abandonate, ieșind astfel din proprietatea stăpânului lor²¹. Atitudinea indolentă a proprietarului unui bun ce urmează a fi uzucapat²² poate reprezenta un exercițiu pasiv al proprietății. Neexercitarea unor acțiuni în termenul de prescripție²³ sau de decădere²⁴, de asemenea. Renunțarea la o succesiune cuvenită²⁵ este tot o renunțare la drepturi, inclusiv reale.

Dezmembrămintele pot avea o soartă asemănătoare. Uzufuctul încetează prin renunțarea titularului²⁶. Implicit, uzul și abitația vor înceta la fel²⁷. Servituțiile încetează prin renunțare proprietarului fondului dominant²⁸. La fel, un creditor garantat poate renunța la garanțiile sale reale²⁹.

¹⁷ Art. 576 alin. (1) C.civ.

¹⁸ Art. 576 alin. (3) C.civ.

¹⁹ Art. 663 C.civ.

²⁰ Art. 766 C.civ.

²¹ Art. 941 alin. (3) C.civ.

²² Art. 930, 931 și 939 C.civ.

²³ Art. 2518 C.civ.

²⁴ Art. 909 și 937 alin. (2) C.civ.

²⁵ Art. 1100 C.civ.

²⁶ Art. 746 alin. (1 lit. d) C.civ.

²⁷ Deducem din art. 754 C.civ.

²⁸ Art. 770 alin. (1) lit. a) C.civ.

²⁹ Art. 2428 alin. (2) lit. e) C.civ. arată că dreptul de ipotecă încetează prin renunțarea expresă sau tacită a creditorului la ipotecă. Dispoziția va fi aplicabilă și gajului, conform art. 2494 C.civ.

Din această scurtă trecere în revistă a unor dispoziții legale ce permit delăsarea bunului, rezultă că titularul unui drept de proprietate, al unui dezmembrământ sau al garanțiilor reale își poate exercita pasiv dreptul. Dar dacă această abandonare a dreptului real se face în fraudă creditorilor titularului? Pot ei folosi acțiunea pauliană pentru revocarea actului sau acțiunea oblică pentru exercitarea dreptului pe cale să se piardă? Să le luăm pe rând.

Acțiunea pauliană este aceea prin care „creditorul-reclamant solicită ca anumite operațiuni juridice încheiate în fraudă sa, de către debitor sau împreună cu terții, să fie declarate inopozabile față de el”³⁰. Codul civil definește acțiunea pauliană ca fiind mijlocul prin care „creditorul poate cere să fie declarate inopozabile față de el actele juridice încheiate de debitor în fraudă drepturilor sale”³¹. Rezultă că acțiunea pauliană poate fi utilizată și împotriva actelor unilaterale frauduloase ale debitorului³². Astfel, declarația autentică notarială de renunțare frauduloasă la dreptul de proprietate, înregistrată la Biroul de Cadastru și Publicitate Imobiliară, va putea fi declarată inopozabilă față de creditorii fraudăți ai proprietarului. Intenția frauduloasă va trebui dovedită de creditorul-reclamant. Este atunci acțiunea pauliană o dovadă a exercițiului obligatoriu al dreptului subiectiv?

Efectele acțiunii pauliene pot furniza un răspuns acestei întrebări. Actul încheiat în fraudă intereselor creditorului-reclamant va fi declarat inopozabil lui³³. Însă față de părțile/autorul actului fraudulos, acesta își păstrează valabilitatea și continuă să producă efecte. Patrimoniul debitorului

³⁰ Paul VASILESCU, *Drept civil. Obligații*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 112.

³¹ Art. 1562 alin. (1) C.civ.

³² În același sens, Ionuț-Florin POPA, Liviu POP, Stelian VIDU, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 768.

³³ Art. 1565 alin. (1) C.civ.

fraudulos nu va fi alimentat cu valoarea asupra căruia a purtat actul³⁴. La fel în cazul actelor unilaterale. Spre exemplu, succesibilul care a renunțat la moștenire în fraudă creditorilor săi nu va beneficia de revocarea pauliană a renunțării sale frauduloase. Frauda constă în aceea că succesibilul a renunțat doar cu intenția de a-și crea sau mări starea de insolvabilitate³⁵. Efectele revocării se vor produce însă „numai în privința creditorului reclamant și în limita creanței sale”³⁶. Ceilalți succesori pot regresa împotriva renunțătorului pentru urmărirea valorii bunurilor din succesiune executate de creditorul paulian. Prin comparație, declarația de renunțare la proprietatea imobiliară trebuie animată de intenția renunțătorului de a dăuna creditorilor săi prin crearea sau mărirea stării de insolvabilitate. Efectul admiterii acțiunii va fi inopozabilitatea renunțării exclusiv față de creditor și în limita creanței sale. Fostul proprietar rămâne străin de dreptul la care fraudulos a renunțat. Altfel spus, acțiunea pauliană nu reprezintă un mijloc de alimentare forțată a patrimoniului unei persoane care își exercită juridic pasiv dreptul său.

Prin urmare, acțiunea revocatorie nu împiedică exercițiul juridic pasiv al drepturilor reale. Efectele se produc în interesul și pe seama creditorului care exercită acțiunea³⁷. Renunțătorul, chiar fraudulos, al dreptului rămâne străin față de acesta. Totuși, efectele acțiunii pauliene impun concluzia că acțiunea este o limită a exercițiului facultativ al drepturilor. Limita o reprezintă fraudarea intereselor creditorilor titularului dreptului. Deși

³⁴ Liviu POP, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Regimul juridic general*, Ed. CH Beck, București, 2006, p. 406.

³⁵ Jozsef KOCSIS, Paul VASILESCU, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 291.

³⁶ Art. 1122 C.civ.

³⁷ Terțul (parte a contractului fraudulos) poate plăti creditorului contravaloarea prejudiciului suferit prin încheierea actului, păstrând astfel bunul. Altfel, bunul va fi indisponibilizat în patrimoniul acestuia, art. 1565 alin. (2) C.civ.

analizată în cadrul secțiunii referitoare la drepturile reale, această concluzie se va impune și drepturilor de creanță.

Trebuie precizat că acțiunea revocatorie poate fi folosită numai atunci când exercițiul pasiv al dreptului se face printr-un act juridic. Exercițiul prin fapte juridice va scăpa acțiunii³⁸. Spre exemplu, abandonarea unui bun mobil făcută pentru a frauda interesele creditorilor nu va putea fi cenzurată prin acțiunea pauliană. Dar acest comportament poate constitui abuz de drept. Soluția nu garantează o însemnată utilitate practică pentru creditor, căci nu oferă posibilitatea de a conserva patrimoniul asupra căruia poartă gajul său general. Efectul cu care va trebui să se mulțumească creditorul va fi acela de educare a debitorului fraudulos în scopul prevenirii unor comportamente viitoare similare. Însă și acest efect este condiționat de solvabilitatea debitorului, căci altfel mustrarea va fi doar scriptică.

Acțiunea oblică „vizează un drept subiectiv patrimonial și urmăribil, privit cu titlu particular, indiferent de valoarea, mărimea sau complexitatea sa tehnică”³⁹. Un creditor al proprietarului neposesor poate exercita, în numele acestuia, acțiunea în revendicare. Reținem, la o primă vedere, că drepturile reale pot fi exercitate prin intermediul acțiunii oblice. Consecința este că exercițiul pasiv al acestora ar putea fi cenzurat prin acțiunea oblică. Această modalitate de conservare a gajului general al creditorilor este analizată în secțiunea dedicată exercițiului dreptului de creanță⁴⁰. Rezultatele acolo obținute sunt aplicabile, *mutatis mutandis*, și drepturilor reale.

Așadar, din analiza drepturilor reale se confirmă premisa că exercițiul drepturilor subiective este facultativ. Apar, însă, anumite limite ale exercițiului, aplicabile deopotrivă drepturilor reale și creanțelor: teoria

³⁸ Ionuț-Florin POPA, Liviu POP, Stelian VIDU, op.cit., p. 767.

³⁹ Paul VASILESCU, *Drept civil...* op.cit., p 109.

⁴⁰ Vezi *infra*, subsecțiunea III.B. Acțiunea oblică.

abuzului de drept, acțiunea pauliană și acțiunea oblică. Acestea cantonează exercițiul drepturilor subiective din perspectiva alterității: dreptul nu poate fi exercitat (activ sau pasiv, juridic sau faptic) în dauna altora (voit sau neglijent). Limitele însă nu înlătură caracterul facultativ al dreptului, ci doar trasează hotarele înăuntrul căruia acesta există lícit.

III. Caracterul exercițiului creanțelor

Dispoziții legale care să reglementeze expres posibilitatea renunțării la drepturile de creanță nu sunt la fel de abundente în Codul civil precum cele dedicate drepturilor reale. Totuși, cu titlu exemplificativ, enumerăm câteva: posibilitatea soțului supraviețuitor de a renunța în mod expres la dreptul locativ asupra locuinței familiei⁴¹; posibilitatea de a renunța la daunele-interese pentru delictul dolului sau al violenței⁴²; renunțarea victimei la despăgubiri⁴³; posibilitatea creditorului de a renunța la penalități⁴⁴; renunțarea la drepturile sociale⁴⁵; renunțarea la drepturi prin tranzacție⁴⁶. Putem intui că dreptul civil instituie de principiu posibilitatea creditorului de a renunța la dreptul său. Desigur, excepțiile pot fi întâlnite⁴⁷, dar fără a altera regula.

Există, însă, procedee precum punerea în întârziere a creditorului și acțiunea oblică ce creează aparența că drepturile de creanță sunt obligatorii pentru subiectul activ. Considerăm că, în ciuda acestora, exercițiul creanței

⁴¹ Art. 323 C.civ.

⁴² Dedusă, *per a contrario*, din art. 1265 alin. (3) C.civ.

⁴³ Dedusă, *per a contrario*, din art. 1355 alin. (4) C.civ.

⁴⁴ Dedusă, *per a contrario*, din art. 1539 C.civ.

⁴⁵ Menționată de art. 1909 C.civ.

⁴⁶ Art. 2267 C.civ.

⁴⁷ Art. 515 C.civ. reglementează inadmisibilitatea renunțării la dreptul de întreținere.

rămâne facultativ pentru subiectul activ. Acceptarea ideii contrare ar însemna a admite că o caracteristică specifică obligației ar contamina dreptul corelativ. Iar puterea subiectului activ ar deveni totodată slăbiciunea sa, fiind supus, asemeni unui subiect pasiv, încărcăturii obligatorii a dreptului său subiectiv. Pentru verificarea acestei premise, vom analiza punerea în întârziere a creditorului împreună cu oferta reală de plată (A) și acțiunea oblică (B).

A. Punerea în întârziere a creditorului și oferta reală de plată

Articolul 1510 C.civ. prevede că, în caz de refuz nejustificat al plății conforme sau de refuz al îndeplinirii actelor pregătitoare necesare executării obligației, creditorul poate fi pus în întârziere. Mecanismul, deși pare nou, îndeplinește aceleași efecte precum oferta reală urmată de consemnațiune din legiuirea anterioară. „Efectul esențial al acestei proceduri era liberarea debitorului, iar obligația se considera stinsă la data consemnării plății, cu strămutarea riscurilor bunului în sarcina creditorului⁴⁸.”

Cu toate că efectele punerii creditorului în întârziere copiază efectele ofertei reale urmate de consemnațiune din Codul civil 1864, s-a spus că „dreptul de creanță nu poate fi exercitat prin refuzul de a primi plata, «conferindu-i titularului» doar posibilitatea de a pretinde plata⁴⁹. Întrucât creditorul „nu doar că nu poate renunța unilateral la dreptul său, ci nu poate refuza plata conformă⁵⁰, exercițiul dreptului de creanță ar fi obligatoriu pentru creditor. Aceeași idee, însă în alți termeni, este reflectată și de susținerea existenței unei obligații generale de preluare a executării⁵¹.

⁴⁸ Paul VASILESCU, *Drept civil...* op.cit., p. 77.

⁴⁹ Mihai DAVID, *Durata de eficacitate și relevanța ei în calificarea contractului: particularitățile contractului de furnizare*, în RRDP nr. 1 /2021, p. 346.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 344.

⁵¹ Liviu POP, Ionuț-Florin POPA, Stelian VIDU, op.cit., p. 721 și 722.

Pentru a verifica veridicitatea acestor afirmații, trebuie observate efectele punerii în întârziere, în reglementarea Codului civil, prin comparație cu reglementarea ofertei reale de plată urmată de consemnațiune, din reglementarea anterioară. Articolul 1511 C.civ. are următoarele efecte: riscul imposibilității de executare a obligației este permutat la creditorul pus în întârziere; debitorul nu mai datorează restituirea fructelor percepute ulterior punerii în întârziere; iar prejudiciile cauzate prin întârziere și cheltuielile de conservare a bunului datorat vor fi suportate de creditor.

Oferta de plată și consemnațiunea era reglementată în art. 1114-1121 C.civ.1864, pentru situația în care creditorul refuza să primească plata de la debitor. Urmare a ofertei și a consemnațiunii, debitorul era eliberat de plată, iar riscul imposibilității de executare se muta la creditor [art. 1114 alin. (2) C.civ.1864].

Procedura punerii în întârziere este, la fel ca în cazul ofertei reale de plată din Codul civil 1864, reglementată de dispozițiile Codului de procedură civilă. Procedura ofertei reale și a consemnațiunii era conținută în art. 586-590 C.proc.civ.1865. Legea 71/2011⁵² a modificat (nesemnificativ) procedura și a introdus art. 590¹-590⁴, referitoare la desfășurarea procedurii în cursul procesului civil și la radierea ipotecilor. Vom reda forma procedurii potrivit ultimei versiuni, mai ales că modificările nu sunt de substanță. Primul pas era ca debitorul să facă, prin mijlocirea unui executor judecătoresc, o somație de primire a plății către creditor. Dacă acesta se conforma, debitorul era liberat. Dacă creditorul se încăpățâna să nu primească prestația, debitorul putea consemna banii sau bunul oferit la CEC Bank – S.A. sau la orice altă instituție de credit ori specializată, depunând recipisa la executor. Efectul – debitorul era liberat la data consemnării plății. Executorul constata printr-un

⁵² Legea 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M.of.: 409/10 iun. 2011.

proces-verbal, după consemnare, efectuarea plății și liberarea debitorului. Când oferta era făcută în timpul procesului, creditorul era pus în întârziere prin încheiere judecătorească. Dacă creditorul primea plata, liberarea debitorului se constata prin încheiere. Dacă creditorul primea prestația datorată, liberarea debitorului se constata prin încheiere. Dacă creditorul lipsea sau refuza plata, debitorul proceda la consemnare. Prin încheiere, se constata liberarea debitorului. Accesoriile creanței, cum ar fi ipoteca, erau stinse și ele, radierea din cartea funciară făcându-se în temeiul procesului-verbal sau a încheierii de constatare a liberării.

Codul de procedură civilă actual reia întru totul dispozițiile procedurale anterioare privitoare la oferta reală și consemnațiune, în art. 1006-1013. Din trimiterea cuprinsă în art. 1513 C.civ. la Codul de procedură civilă, deducem că, în ciuda nominalismului Codului civil, punerea în întârziere a creditorului este vechea ofertă de plată urmată de consemnațiune din Codul civil 1864. Totuși, pentru a ne convinge, vom compara efectele fostei oferte de plată⁵³ și ale actualei puneri în întârziere a creditorului⁵⁴.

Văzute comparativ, efectele celor două mecanisme sunt, în parte, similare: obligația se consideră stinsă; riscul imposibilității de executare este comutat la creditor. În parte, unele efecte se regăsesc expres doar în reglementarea curentă: repararea de creditor a prejudiciilor cauzate prin întârziere și plata cheltuielilor de conservare a bunului datorat; păstrarea de debitor a fructelor culese după punerea în întârziere.

Considerăm că, deși nu se prevedea expres în vechea legiuire, creditorul putea fi ținut și atunci să repare prejudiciile produse de întârzierea pe care a cauzat-o. Prejudicii care puteau include și cheltuielile de conservare,

⁵³ Din art. 1114-1121 C.civ.1864.

⁵⁴ Din art. 1510-1515 C.civ.

când obligația debitorului era de a preda un bun. Răspunderea civilă poate fi angrenată când se lezează un interes al unei persoane, nu doar un drept. Interesul debitorului este să stingă datoria pe care o înregistrează față de creditor. Când acesta din urmă refuză fără temei plata, provocând un prejudiciu debitorului, va trebui să îl repare, dacă și celelalte condiții ale răspunderii sunt îndeplinite. Astfel, obligația creditorului de a repara prejudiciile cauzate prin întârziere și de a plăti cheltuielile de conservare a bunului datorat nu marchează o noutate față de vechea lege.

O diferență veritabilă de efecte privește fructele bunului datorat. Sub vechea legislație, nu existau dispoziții în cadrul ofertei de plată referitoare la culegerea fructelor. Rămânea, deci, să fie aplicate dispozițiile generale relative la fructe. Articolul 483 C.civ.1864 le conferea proprietarului. Creditorul obligației de predare a bunului putea să fie proprietarul, acestuia cuvenindu-i-se fructele de la nașterea dreptului său de proprietate. Sau, dacă părțile prevedeau, de la exigibilitatea creanței de predare. Dacă debitorul obligației de predare era proprietarul (*e.g.* în cazul locațiunii încheiate de proprietar), acestuia i se cuveneau fructele atât înainte, cât și după consemnațiune, dar tot în temeiul dreptului comun. Actuala reglementare dă dreptul debitorului să păstreze fructele culese după punerea în întârziere a creditorului⁵⁵. Scopul este acela de a penaliza creditorul care că nu a primit plata.

Apoi, este reglementat efectul comutativ de risc al punerii în întârziere pentru obligațiile referitoare la bunuri⁵⁶. Considerăm superfluă această dispoziție, având în vedere că un articol mai devreme se precizează că „creditorul pus în întârziere preia riscul imposibilității de executare a

⁵⁵ Art. 1511 alin. (1) C.civ.

⁵⁶ Art. 1512 C.civ.

obligației”⁵⁷. În urma extinderii regulii *res perit debitori* și în cazul contractelor translativă⁵⁸, nu se impunea reiterarea transferului riscului bunului la creditorul obligației de predare imposibil de executat. În cazul ofertei de plată din Codul civil 1864 riscul se suporta fie de debitor, fie de creditor, în funcție de tipul obligației. Dacă obligația era de a face sau de a nu face, riscul era suportat în mod uzual de debitor⁵⁹, oferta reală de plată transferându-l la creditor. Dacă obligația era de a da, riscul era deja transferat la creditorul obligației de predare⁶⁰. Diferența, din perspectiva riscului bunului, a reglementării dintre oferta reală de plată conform Codului civil 1864 și a punerii în întârziere a creditorului se datorează schimbării de concepție operate de noua legislație asupra suportării riscului bunului în contractele translativă.

În sfârșit, punerea în întârziere a creditorului dispune expres posibilitatea vânzării publice a bunului, „dacă natura bunului face imposibilă consemnarea, dacă bunul e perisabil”⁶¹ sau dacă cheltuielile de consemnare ar fi considerabile. Ulterior vânzării, va fi consemnat prețul la dispoziția creditorului. O altă diferență dintre cele două legislații.

Recapitulăm diferențele veritabile. Punerea în întârziere a creditorului oferă, spre deosebire de vechea ofertă reală de plată: posibilitatea debitorului de a păstra fructele culese după punerea în întârziere; posibilitatea vânzării publice a bunului imposibil sau dificil de depozitat, urmată de consemnarea prețului. În rest, efectele și procedura sunt aceleași.

⁵⁷ Art. 1511 alin. (1) C.civ.

⁵⁸ Art. 1274 C.civ.

⁵⁹ Art. 1018 și art. 1156 C.civ.1864

⁶⁰ Art. 971 și 1074 C.civ.1864

⁶¹ Art. 1514 C.civ.

Concluzia parțială este că actuala punere în întârziere a creditorului reciclează sub altă denumire vechea ofertă reală de plată din Codul civil 1864. Diferențele remarcate nu fac creanța obligatorie pentru creditor, căci și în urma consemnării îndărătnicul poate delăsa banii sau bunul consemnate la dispoziția sa. Descărcarea debitorului și răspunderea creditorului pentru prejudiciul cauzat prin refuzul de primire al plății nu sunt în măsură să creeze obligativitatea dreptului de creanță neexercitat.

B. Acțiunea oblică

Acțiunea oblică este o măsură de conservare a drepturilor creditorului, cu efectul conservării activului patrimonial al debitorului său. Acțiunea oblică este „o formă de activitate juridică în interes propriu, dar pe seama altuia, care este posibilă exclusiv datorită existenței gajului general al chirografarilor⁶².” În temeiul acțiunii oblice, creditorul exercită drepturile și acțiunile debitorului, când cel din urmă refuză sau neglijează să și le exercite în dauna creditorului⁶³. Dacă acțiunea oblică îndreptățește creditorul să exercite drepturile debitorului său, rezultă că drepturile celui din urmă sunt obligatoriu de exercitat?

Pentru a răspunde acestei întrebări, trebuie văzut ce efecte produce acțiunea oblică față de patrimoniul debitorului pasiv. S-a susținut că efectele față de acesta se vor produce în funcție de participarea lui la proces. Dacă debitorul a fost introdus în proces, efectele hotărârii date în soluționarea acțiunii oblice se vor produce și față de acesta. Dacă nu, efectele nu se produc față de debitor⁶⁴. Dar soluția nu acoperă toate situațiile posibile, căci acțiunea oblică, „deși denumită acțiune, nu înseamnă că în toate cazurile ea și este o

⁶² Paul VASILESCU, *Drept civil...* op.cit., p. 108.

⁶³ Art. 1560 alin. (1) C.civ.

⁶⁴ Liviu POP, Ionuț-Florin POPA, Stelian VIDU, op.cit., p. 766. Liviu POP, op.cit., p. 370-371.

acțiune în justiție. Ideea este că creditorul exercită drepturile și acțiunile debitorului său pe cale *oblică*, iar nu direct⁶⁵.”

Din scopul acțiunii oblice se pot deduce efectele produse în patrimoniul debitorului leneș: prezervarea activului său patrimonial⁶⁶. În mod direct, acțiunea oblică nu profită creditorului care o exercită. Dar îi profită în mod indirect, sporind patrimoniul debitorului său. Pentru că „nu e animat de altruism⁶⁷”, creditorul nu se va opri când patrimoniul debitorului său este salvat de pierderea prevestită de placiditatea celui din urmă. Țelul definitiv al creditorului este executarea patrimoniului solvabil – acum – al debitorului. Desigur, în măsura în care alți creditori concurenți, profitori chiar neparticipanți la acțiunea oblică, nu i-ar zădărnici, prin concursul lor, munca tenace.

Acțiunea oblică este o activitate juridică întreprinsă de creditor în nume propriu, dar care va profita direct debitorului apatic⁶⁸. Activitatea creditorului constă în exercițiul drepturilor și acțiunilor debitorului, iar efectele se vor produce în patrimoniul debitorului. Așa stând lucrurile, acțiunea oblică pare să sugereze că exercițiul drepturilor debitorului este pentru acesta obligatoriu, iar în caz de indolență putând fi exercitate silit.

Nu credem că aceasta este concluzia corectă. Izvorul intelectual al acțiunii oblice se găsește în dreptul medieval, care a folosit-o în lipsa unei proceduri de executare colectivă a debitorului insolubil. Și în dreptul roman (*venditio bonorum*), unde un *curator bonorum* eram împuternicit, în numele și pe seama creditorului, să exercite drepturile debitorului insolubil

⁶⁵ Paul VASILESCU, *Drept civil...* op.cit., p. 107.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 111.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 109.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 107. Liviu POP, Ionuț-Florin POPA, Stelian VIDU, op.cit., p. 766. Liviu POP, op.cit., p. 371.

împotriva terților⁶⁹. Proveniența sa din executarea silită⁷⁰ ajută să i se întrevadă adevărata fizionomie juridică: acțiunea oblică este îndreptățirea creditorului de a întreprinde ceva pe seama debitorului său, în interesul exclusiv al creditorului laborios. Iminența executării silite⁷¹ este cea care determină creditorul să exercite drepturile debitorului său. Cum executarea silită va urma ineluctabil, debitorul nu va ajunge să profite de dreptul exercitat forțat de creditorul său.

Vecinătatea și legătura deterministă dintre acțiunea oblică și executarea silită ne face să credem că nu suntem în prezența unei situații de obligativitate a exercițiului drepturilor subiective. Putem, însă, conchide că acțiunea oblică este o limită a exercițiului drepturilor subiective. Asemeni teoriei abuzului de drept, acțiunea oblică împiedică exercițiul pasiv care ar putea dăuna (voit sau neglijent) altuia⁷².

Concluzia acestei secțiuni este că titularul unei creanțe își poate exercita pasiv dreptul său. Totuși, exercițiul pasiv al creanței se lovește de o primă limită— delăsarea nu trebuie să dăuneze creditorilor titularului creanței. Rezultatele analizei acțiunii subrogatorii sunt incidente, *mutatis mutandis*, și drepturilor reale. De reținut că abuzul de drept și acțiunea pauliană sunt celelalte limite aplicabile exercițiului creanței. Numitorul comun al acestor limite este protejarea drepturilor și intereselor celorlalți.

⁶⁹ Paul VASILESCU, *Drept civil...* op.cit., p. 107-108.

⁷⁰ „Acțiunea oblică este întotdeauna ceva mult mai puțin decât o măsură de executare, dar poate și mai mult decât un mijloc de conservare (indirectă atât a stării patrimoniale a debitorului, cât și a șanselor de executare a creanței, care justifică acțiunea).” *Ibidem*.

⁷¹ „În fond, creditorul urmărește evitarea unei pierderi patrimoniale a debitorului, cu prim efect, conservarea patrimoniului său, și cu ultim efect *pro domo*, creșterea șanselor sale la o executare ulterioară”. *Ibidem*, p. 109.

⁷² Cu mențiunea că în cazul exercițiului pasiv, altul nu poate fi decât un creditor interesat.

Concluzii

Dreptul subiectiv presupune opțiunea subiectului activ între a urma sau nu comportamentul la care este îndreptățit. Exercițiul dreptului constă în virtualitatea titularului de a alege discreționar să valorifice sau nu prerogativele conținute în dreptul subiectiv. De aici, observăm că existența dreptului subiectiv precedă exercițiul acestuia și, deci, cele două sunt diferite. Am conchis că natura juridică a exercițiului este împrumutată de la facultatea cuprinsă în dreptul subiectiv. Facultatea justifică un exercițiu opțional, atât activ, cât și pasiv, indiferent dacă este juridic sau material. Aceasta este concluzia cu caracter general desprinsă din prezentul studiu.

Concluziile particulare impun un răspuns circumstanțiat la întrebarea dacă dreptul prezintă pentru titular un exercițiu facultativ sau obligatoriu. Tipologia dreptului subiectiv analizat va imprima exercițiului un caracter opțional sau, după caz, obligatoriu.

Exercițiul drepturilor reale și al creanțelor, indiferent dacă este activ sau pasiv, este supus unor limite din perspectiva alterității. Exercițiul faptic și juridic este mărginit de teoria abuzului de drept, care interzice realizarea dreptului cu scopul de a dăuna ori în mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe. Exercițiul juridic cunoaște limita acțiunii pauliene, care interzice actele fraudatoare ale intereselor creditorilor. De asemenea, acțiunea oblică poate lipsi de sens letargia titularului dreptului. Exercițiul pasiv și juridic al dreptului trebuie să respecte o nouă limită – ne-dăunarea creditorilor titularului. Punerea în întârziere a creditorului și oferta reală de plată sunt tot limite din perspectiva altora. Descărcarea debitorului și răspunderea creditorului pentru prejudiciul cauzat prin refuzul de primire al plății se înscriu în linia raționamentului celorlalte limite ale exercițiului – să nu dăuneze terților.

Cu toate acestea, exercițiul uneori cenzurat al drepturilor subiective nu echivalează cu un exercițiu obligatoriu. Limitele doar trasează sfera în care exercițiul există legitim. Depășirea limitelor va fi considerată ilicită și, deci, sancționată.

Rezumatul concluziilor este că, de regulă, drepturile subiective patrimoniale au un exercițiu facultativ. Altfel spus, drepturile subiective patrimoniale sunt, dintr-o perspectivă unilaterală și statică, potențialități juridice ale subiectului activ. Limitarea acestui exercițiu nu înseamnă transformarea lui într-unul obligatoriu. Concluziile acestea se impun a fi încercate, într-o cercetare viitoare, prin raportare la categoria drepturilor extrapatrimoniale și a drepturilor potestative.

Importanța acestor concluzii este că drepturile subiective sunt *facultative* pentru titularul lor. Aceasta nu înseamnă că exercițiul dreptului ar putea fi făcut discreționar, în disprețul art. 15 C.civ., ci că facultatea împrumută caracterul său opțional, potestativ tuturor drepturilor patrimoniale. Căci facultatea este detectabilă acolo unde libertatea s-a transpus juridic. Dacă toate drepturile subiective patrimoniale sunt opționale, se impune cercetarea, eventual într-un studiu viitor, a consistenței teoriei abuzului de drept și a rezistenței categoriei drepturilor potestative.

Bibliografie

- BALEA, Dumitru, *Entități juridice neconvenționale*, teză de doctorat dactilo, UBB, Cluj, 2022;
- BALEA, Dumitru, *Ipostaze ale libertății cu efecte extrapatrimoniale în Codul civil român*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Iurisprudentia*, nr. 1/2018, online : [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.63\(2018\).1.2](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.63(2018).1.2);
- DABIN, Jean, *Le droit subjectif*, Ed. Dalloz, Paris, 1952 ;
- DAVID, Mihai, *Durata de eficacitate și relevanța ei în calificarea contractului: particularitățile contractului de furnizare*, în *RRDP* nr. 1 /2021;
- GROTII, Hugonis, *De iure belli ac pacis libri tres*, Amsterdam, 1735;
- GROTIUS, Hugo, *Despre dreptul războiului și al păcii*, Ed. Științifică, București, 1968.
- KOCSIS, Jozsef, VASILESCU, Paul, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- POP, Liviu, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Regimul juridic general*, Ed. CH Beck, București, 2006;
- POPA, Ionuț-Florin, POP, Liviu, VIDU, Stelian, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012;
- REGHINI, Ionel, DIACONESCU, Șerban, VASILESCU, Paul, *Introducere în dreptul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013;
- RIGAUD, Louis, *A propos d'une renaissance du jus ad rem et d'un essai de classification nouvelles des droits patrimoniaux*, în *Revue International de Droit Privé*, nr. 3/1963, online : <https://doi.org/10.3406/ridc.1963.13719>;
- VASILESCU, Paul, *Drept civil. Obligații*, Ed. Hamangiu, București, 2017;
- VASILESCU, Paul, *Raportul de drept civil – mostră de nostalgie ideologică analitică*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Iurisprudentia*, nr. 1/2020, online : [https://doi.org/10.24193/SUBBIur.65\(2020\).1.1](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.65(2020).1.1);
- WordSens Dictionary, <https://www.wordsense.eu/facultas/#Latin>.